

Úloha Karpatskonemeckého spolku pri výstavbe menšinového školstva a rozvoji kultúrnych tradícií nemeckého obyvateľstva na Slovensku

Milan Olejník, Spoločenskovedný ústav SAV, Košice, olejnik@saske.sk

OLEJNÍK, Milan. The role of Carpathian German Association in the build-up of minority schools and development of cultural traditions of German population in Slovakia. Individual and Society, 2000, Vol. 3, No. 1.

Till year 1989 members of German community were not awarded minority rights. The development of German minority schools, conditioned by change of political system was do the large extent depended upon support and active participation of Carpathian German Association (CGA), founded in year 1990. Structurally the CGA is divided into five regions, covering the territory of Slovakia. Thanks to contacts of members of CGA, it was possible to secure teachers from Germany, without those, an education of German language would be impossible in required side and quality. Indispensable is the role of CGA in preservation of cultural traditions of German population of Slovakia.

Carpathian German Association. German minority. German minority school system. Cultural traditions.

Od druhej polovice 13. storočia, kedy sa na Slovensku usídlila prvá početnejšia¹ skupina nemeckých imigrantov, etnickí Nemci významnou mierou prispievali k hospodárskemu, spoločenskému a kultúrnemu rozvoju Slovenska. Špecifický charakter nemeckej imigrácie predurčoval aj ich pôsobenie na Slovensku. Na rozdiel od iných etnických skupín, nemecká komunita netvorila homogénne spoločenstvo. Skutočnosť, že Nemci osídľovali Slovensko v štyroch časovo a teritoriálne separátnych vlnách, že prichádzali z rôznych častí Nemecka a diferencovali sa aj z hľadiska svojich hospodárskych aktivít, mala výrazný dopad na postavenie tejto etnickej skupiny na Slovensku. V stručnej charakteristike časového rozpätia nemeckého osídlenia Slovenska figurujú štyri etapy, ktoré popri iných faktoroch prispeli k heterogenite tejto komunity. Prvú vlnu imigrácie z Nemecka, v odbornej literatúre tradične označovanú ako "nemecká kolonizácia", podnietila snaha uhorského kráľa Bélu IV. odstrániť následky mongolského vpádu v rokoch 1241 - 1242. Remeselné zručnosti a na svoju dobu pokročilé technológie, ktoré nemeckí imigranti prinášali, povzniesli hospodárstvo stredovekého Slovenska, obzvlášť v ťažbe a spracovaní rúd. Nemeckí kolonisti spolupôsobili pri vzniku miest a implantáciou nemeckých mestských právnych systémov do slovenského prostredia, prispievali k zvýšeniu právneho vedomia na Slovensku.

Protireformačné hnutie, ktoré prebiehalo v krajinách západnej Európy v 16. a 17. storočí, bolo príčinou druhej etapy nemeckého osídlenia Slovenska. Náboženský exulanti z Nemecka nachádzali na Slovensku lepšie podmienky na realizáciu svojich konfesijných preferencií. V tomto období sa na Slovensku usídlila aj sekta novokrstencov, nazývaných Habáni. Habáni sa stali známi výrobou kvalitnej keramiky, kovových predmetov, spracovaním kože a výrobou súkna. Pôvodne túto komunitu charakterizoval vysoký stupeň spoločenskej izolácie a mala vlastnú obecnú, náboženskú a školskú samosprávu, od 18. storočia však Habáni začali splývať so slovenským prostredím.

Následnú vlnu nemeckej imigrácie do Uhorska umožnila porážka Turecka a konzekventne ukončenie

---

tureckej okupácie územia medzi Dunajom a Tisou. Aj keď hlavný prúd nemeckých prisťahovalcov smeroval do oblastí dnešného Maďarska, okrajovo zasiahol aj región južného Slovenska.

Poslednou výraznejšou fázou nemeckého osídlenia Slovenska bol príchod nemeckých odborníkov pozývaných zakladateľmi manufaktúr a priemyselných podnikov. Nemeckí špecialisti nachádzali uplatnenie v rôznych priemyselných prevádzkach, ako boli napríklad zlievárne v Podbrezovej a v Krompachoch, textilky v Kežmarku, strojárne v Trnave a chemické závody v Bratislave.

Teritoriálne sa nemecké osídlenie Slovenska koncentrovalo v troch enklávach - v Bratislave a okolí, na strednom Slovensku a na Spiši. Každá z týchto lokalít sa vyznačovala špecifickými charakteristikami.

Tradične sa nemecké obyvateľstvo Bratislavy zaoberalo remeselníctvom, obchodom a lodiarstvom, v okolí Bratislavy prevažne vinohradníctvom a poľnohospodárstvom. Na strednom Slovensku sa etnickí Nemci koncentrovali v Kremnici, Nitrianskom Pravne a okolitých lokalitách. Hlavným hospodárskym odvetvím bola ťažba rúd a ekonomické aktivity asociované s baníctvom (banské tesárstvo, pálene uhlia). Od polovice 19. storočia, vďaka ťažbe uhlia, nadobudla na význame Handlová. Na východnom Slovensku nemeckí imigranti osídlili hlavne spišský región. Vzhľadom na charakter hospodárskych aktivít, je možné územie Spiša rozdeliť na dva subregióny. Dolný Spiš, ležiaci v Slovenskom Rudohorí, poskytoval vďaka rudnému bohatstvu výhodné podmienky pre rozvoj baníctva a kovospracujúcich remesiel. V regióne sa nachádzali ložiská striebornej, medenej a železnej rudy, ako aj antimónu a ortuti, ktoré sa stali základom prosperity spišských banských miest. V hospodárskom živote Horného Spiša zohrávali významnú úlohu remeslá a obchod, ktoré od konca 19. storočia začala nahrádzať turistika. Dokladom vysokej kultúrnej úrovne spišských miest sú umelecké diela vytvorené napríklad v dielni Majstra Pavla z Levoče a zvony z dielne v Spišskej Novej Vsi.

Počas existencie stavovského Uhorska medzietnické vzťahy nezohrávali v postavení jednotlivých národností významnú úlohu. Nemecké obyvateľstvo žijúce na Slovensku v uvedených troch enklávach neašpirovalo na vytvorenie ideovo a politicky jednotného spoločenstva. Miera komunikácie medzi Nemcami obývanými regiónmi bola veľmi nízka a prevládali kontakty s miestnym či už slovenským, alebo maďarským obyvateľstvom. Vzájomne medzietnické styky uľahčovala aj skutočnosť, že väčšina Nemcov ovládala popri nemčine aj slovenský a maďarský jazyk. Aj keď sporadicky dochádzalo v polyetnických komunitách slovenských miest k sporom medzi jednotlivými národnostnými skupinami, tieto konflikty nemali charakter stretu ucelených nacionálnych ideológií. Národnostná otázka vystúpila do popredia až po rakúsko-uhorské vyrovnanie ako dôsledok snáh o vytvorenie jednotného maďarského národa. Na rozdiel od Slovákov nepocítovali príslušníci nemeckej komunity maďarizáciu ako priame ohrozenie národnej svojbytnosti. Naopak, pre nepočtené² a navyše teritoriálne rozdelené nemecké spoločenstvá predstavovala maďarizácia formu spoločenskej, politickej a v neposlednom rade i hospodárskej integrácie do uhorskej spoločnosti. Obzvlášť na Spiši zapustili prouhorské postoje medzi nemeckým obyvateľstvom hlboké korene.³ Po rozpade Rakúsko-Uhorska a vzniku Československej republiky (ČSR) sa museli etnickí Nemci na Slovensku vyrovnáť s radikálne odlišnou geopolitickou situáciou. ČSR bola štátom s početnými národnostnými menšinami, z ktorých najpočetnejšou boli sudetskí Nemci, obývajúci západnú časť štátu. Na Slovensku to bola maďarská menšina.

Vznik ČSR zmenil postavenie etnických Nemcov na Slovensku v hospodárskej, politickej a kultúrnej oblasti. Zmeny v hospodárskej oblasti mali na nemecké obyvateľstvo Slovenska zväčša negatívny dopad. Slovensko, ktoré zaujímalo v rámci Uhorska status priemyselne rozvinutej oblasti, stratilo túto pozíciu po včlenení do ČSR. Mnohé priemyselné prevádzky na Slovensku, ktoré vyvážali značnú časť svojej produkcie do južných oblastí Uhorska, boli nútené po strate uhorského trhu obmedziť, alebo úplne zastaviť výrobu. Ekonomické ťažkosti spôsobené stratou uhorského trhu umocňoval prílev lacných priemyselných výrobkov z Čiech. Hospodársky útlm, ktorý zasiahol aj oblasti obývané nemeckou menšinou bol jednou z príčin odmietavého postoja časti nemeckého obyvateľstva k ČSR. Vznik ČSR, v protiklade k zhoršenej situácii v hospodárskej oblasti, umožnil výraznejšiu aktivizáciu politického života nemeckého obyvateľstva na Slovensku ako tomu bolo v bývalom Rakúsko-Uhorsku. ČSR bola demokratickým štátom a v rámci politického systému republiky príslušníci menšín mohli zakladať politické strany organizované na etnickom princípe. Už začiatkom 20. rokov vznikol rad nemeckých menšinových strán na Slovensku.⁴ Postupne sa politické aktivity slovenských Nemcov skoncentrovali v dvoch stranách. V Bratislave a na strednom Slovensku mala rozhodujúci vplyv Karpatskonemecká strana (Karpatendeutsche Partei - KdP) a na Spiši prouhorsky orientovaná Spišskonemecká strana (Zipserdeutsche Partei - ZdP). Medzivojnové roky boli obdobím kryštalizácie dvoch ideovo-politických koncepcií - názoru, že slovenskí Nemci by sa mali usilovať o úzku spoluprácu s nemeckými komunitami v Európe, presadzovaného KdP a koncepcie obnovy predvojnového Uhorska, populárnej v radoch ZdP. Odhliadnuc od politickej diferenciácie, ktorá slovenských Nemcov do určitej miery rozdeľovala, v

dvadsiatych a tridsiatych rokoch bolo vybudované nemecké minoritné školstvo a vytvorené podmienky pre kultúrny rozvoj tejto etnickej menšiny. Po vytvorení ČSR došlo k eliminácii maďarizačných tlakov na Slovensku a československá vláda v súlade s prijatými medzinárodnými záväzkami nekládla prekážky kultúrnemu rozvoju menšín, ktoré žili na území ČSR.

Vnútropolitický vývoj v ČSR a konzekventne i postavenie nemeckej minority na Slovensku drasticky ovplyvnilo ovládnutie Nemecka nacistami. Od príchodu k moci sa Hitler netajil odhodlaním zmeniť politické a mocenské pomery v Európe v prospech Nemecka. Po anšluse Rakúska Hitler vystúpil s požiadavkou pripojenia Sudet k Nemecku. Neochota Anglicka a Francúzska zastaviť agresora a podpora Talianska umožnili Nemecku predložiť požiadavku anexie Sudet ako ultimátum. Jedným z dôsledkov nemeckej agresívnej politiky bol aj vzostup politickej aktivity KdP. Strana vyzvala nemecké obyvateľstvo Slovenska k vstupu do KdP a požadovala od svojich voličov "disciplínu a poslušnosť". Sľuby, ale i vyhrážky budúceho zúčtovania s politickými odporcami, opakovane deklarované predstaviteľmi KdP, začali prinášať výsledky. Počet členov KdP rástol a strana získala nových členov aj na Spiši. Po rozbití ČSR a vzniku slovenského štátu, KdP, pretvorená na Deutsche Partei (DP), získala privilegovaný status jediného reprezentanta nemeckej minority na Slovensku. DP bola poslušným vykonávateľom záujmov nacistického Nemecka. Vysoká miera organizovanosti nemeckého obyvateľstva v DP vystavila etnických Nemcov represáliam po porážke Nemecka. Časť Nemcov pred príchodom Červenej armády zo Slovenska evakovala, z tých ktorí zostali, mnohí boli internovaní v pracovných táborech. Na základe dekrétov prezidenta ČSR E. Beneša boli príslušníci nemeckej menšiny zbavení československého štátneho občianstva, bol im skonfiškovaný hnutelný a nehnuteľný majetok a so súhlasom ZSSR, Veľkej Británie a USA boli odsunutí z územia ČSR. Tieto drakonické opatrenia sa nevzťahovali na nemeckých antifasistov, členov miešaných manželstiev a etnických Nemcov, ktorí sa v čase ohrozenia ČSR prihlásili k českej alebo slovenskej národnosti. Praktickým dôsledkom týchto nariadení, známych ako Benešove dekréty, bol odsun vyše 30 tisíc etnických Nemcov zo Slovenska.

Po uchopení moci komunistami vo februári 1948, stratili príslušníci nemeckej minority, ktorí zostali na Slovensku, možnosť realizovať svoje menšinové práva. Komunistická strana a vládne orgány existenciu nemeckej minority ako samostatnej etnickej skupiny oficiálne neuznávali. Demokratizačné zmeny v druhej polovici 60. rokov, ktoré vytvárali priestor pre revitalizáciu menšinových aktivít na Slovensku narušila okupácia krajín Varšavskej zmluvy a návrat k totalitným praktikám.

Odstránením komunistického režimu v ČSR po novembri 1989 sa popri demokratických zmenách v iných oblastiach spoločenského života vytvorili podmienky taktiež pre aktivizáciu národnostných menšín. Zmena politických pomerov umožnila po prvýkrát od roku 1945 uplatniť svoje národnostné práva aj etnickým Nemcom na Slovensku. V roku 1990 bol založený Karpatskonemecký spolok (KNS), ktorý združuje príslušníkov nemeckej minority na Slovensku a rozhodujúcou mierou sa podieľa na realizácii tejto národnostnej menšiny vo sfére kultúry a vzdelania. Teritoriálne je KNS rozčlenený do piatich regiónov - Bratislava s okolím, stredné Slovensko, horný Spiš, dolný Spiš a údolie rieky Bodvy včítane mesta Košíc s okolím. Vo všetkých regiónoch je vytvorená sieť organizácií spolku (Ortsgruppen), ktoré zabezpečujú koordináciu aktivít na miestnej a celoslovenskej úrovni.

Od svojho vzniku je KNS organizačným centrom pre realizáciu aktivít nemeckej minority tak na Slovensku, ako aj za jeho hranicami. V oblasti školstva a kultúry sú aktivity spolku zamerané predovšetkým na vybudovanie siete škôl s nemeckým vyučovacím jazykom, uchovanie histórie nemeckej komunity na Slovensku, oživenie tradícií a miestnych folklórnych zvyklostí.

Až do novembra 1989 nemali príslušníci nemeckej menšiny možnosť vzdelania v materinskom jazyku. Od svojho založenia je preto jedným z prvoradých cieľov KNS vybudovanie siete škôl, ktoré by zabezpečovali vyučovanie nemčiny nielen ako cudzieho jazyka, ale umožnili výuku čo možno najväčšieho počtu predmetov v nemeckom jazyku.

V dôsledku politických zmien, rozpadu ČSR a hospodárskych ťažkostí spojených s prechodom na trhovú ekonomiku nemal proces výstavby nemeckého menšinového školstva hladký priebeh. Ešte v polovici roku 1995 dopisovateľ denníka Národná obroda, J. Alner, v článku "Karpatskí Nemci sa potrebujú naučiť po nemecky" konštatoval: "Nemecké menšinové školstvo prakticky neexistuje ani dnes. Nemčina sa vyučuje vo dvoch resp. troch ročníkoch (po jednej triede) na základných školách v Bratislave, Nitrianskom Pravne, Kežmarku, Gelnici a Medzeve. Hoci sa tu nemčina označuje za materinský jazyk, deti ju zväčša dobre neovládajú a v konečnom dôsledku je skutočným materinským jazykom slovenčina. Cieľom tejto výučby má byť oživenie nemčiny v bežnom styku." J. Alner poukázal aj na pretrvávajúci nedostatok kvalifikovaných učiteľov nemeckého jazyka a malý záujem vládnych orgánov pre spoluprácu s KNS. Podľa autora článku, "Do Rady fondu Pro Slovakia, ani do jeho komisie pre menšinové kultúry nebol

vymenovaný nijaký zástupca spolku. Predsedníčka KNS Gertrúda Greser je síce členkou Rady vlády pre menšiny, no ako možno vyčítať zo zoznamu členov, v nej sú tiež menšiny v menšine."⁵

Zabezpečenie podpory vládnych inštitúcií a určenie finančnej pomoci označila predsedníčka KNS, G. Greser, za primárnu úlohu spolku v oblasti kultúry a školstva. G. Greser sa kriticky vyjadrila aj k presunu časti prostriedkov z fondu Pro Slovakia vydavateľstvám niektorých slovenských denníkov, ako dotáciu pre vydávanie menšinových príloh, pričom predstavitelia menšín boli z rozhodovania o použití týchto prostriedkov vylúčení.⁶ Ako uviedla G. Greser v rekapitulácii aktivít KNS za rok 1996, v spolupráci so slovenskými úradmi, vyslanectvom Spolkovej republiky Nemecko (SRN), a Karpatskonemeckým Landsmanšaftom (KNL) so sídlom v Karlsruhe, boli na základných školách v Bratislave, Nitrianskom Pravne, Kežmarku, Medzeve a Gelnici otvorené triedy s nemeckým vyučovacím jazykom. Vyučovanie v nemeckom jazyku začalo v improvizovaných podmienkach s prihliadnutím na miestne pomery a možnosti, pretože v tom čase ešte nebola vytvorená jednotná štruktúra osnovy vyučovania. Vyučovanie v uvedenom rozsahu mohlo byť zabezpečené vďaka lektorom z Nemecka, ktorí taktiež pomáhali pri vypracovaní provizórnych učebných osnôv.⁷

V školskom roku 1996 - 1997 sa začalo vyučovanie v nemeckom jazyku aj na stredných školách. Na gymnáziách v Bratislave, Prievidzi a v Košiciach boli zriadené triedy s posilneným vyučovaním v nemeckom jazyku, t.j. s vyučovaním v nemeckom jazyku v rozsahu najmenej 8 hodín týždenne. Študenti na týchto školách majú možnosť po úspešnom vykonaní skúšok z nemeckého jazyka získať diplom (vydaný ministerstvom kultúry SR), ktorý im umožňuje uchádzať sa o štúdium na nemeckých univerzitách bez toho, aby museli po nástupe na zvolenú univerzitu vykonať dodatočné jazykové skúšky.⁸

V školskom roku 1997 - 1998 sa v obmedzenom rozsahu začala výuka v nemeckom jazyku aj v okrese Stará Lubovňa. Vyučovanie niektorých predmetov v nemeckom jazyku začalo v štyroch triedach prvých až štvrtých ročníkov s celkovým počtom 70 žiakov.⁹

Rozvoj nemeckého minoritného školstva na Slovensku je limitovaný i nedostatkom kvalifikovaných pedagogických pracovníkov potrebných pre výuku odborných predmetov v tomto jazyku. Pomoc nemeckých vládnych orgánov vzdelávacích inštitúcií i mimovládnych organizácií má preto určujúci význam. Z podujatí tohto druhu je napríklad možné uviesť celoročný program pre učiteľov nemeckého jazyka zo Slovenska, organizovaný v Bad Königshofene (SRN), ktorého sa v roku 1998 zúčastnilo 31 učiteľov.¹⁰

Výraznú pomoc pri rozvoji výuky v nemeckom jazyku na Slovensku poskytuje Inštitút pre zahraničné vzťahy v SRN, ktorý poskytuje finančnú pomoc pre vybavenie týchto škôl učebnými pomôckami a zariadením. Odbornú pomoc vedeniam základných škôl s nemeckým vyučovacím jazykom zabezpečuje ministerstvo kultúry SRN. Tieto inštruktáže sa konajú každoročne buď v nemeckom Württembergu alebo na Slovensku.¹¹

Možnostiam ďalšieho rozvoja vyučovania v nemeckom jazyku na základných školách bolo venované stretnutie zástupcov ministerstva školstva SR, kultúrneho atašé SRN a predsedníčky KNS, ktoré sa uskutočnilo 9. februára 1999. Na základe dohovoru mala byť utvorená komisia, ktorá mala skoncipovať plán vyučovania v nemeckom jazyku, predložiť tento na schválenie ministerstvu školstva a po schválení požiadať Goetheho inštitút v Nemecku o zaslanie učebnice "Hallo da bin ich", vhodnej pre základné školy.¹²

Skutočnosť, že nemeckí imigranti prichádzali na Slovensko v časovom rozpätí siahajúcom od stredoveku až po obdobie rozvoja priemyslu, diferencovali sa rôznymi profesiami a pochádzali z rozdielnych oblastí Nemecka prispela k rozmanitosti tradícií, zvyklostí a spôsobu života jednotlivých komunít. Regióny s vysokou koncentráciou nemeckého obyvateľstva vytvorili samostatné etnokultúrne celky, ktoré dokázali uchovať svoju kultúrnu identitu po stáročia. Po vytvorení predmníchovskej ČSR došlo k oživeniu nemeckej minoritnej kultúry v neposlednom rade i v dôsledku "objavovania" tejto "zabudutej" menšiny aktivistami z radov sudetských Nemcov a vládnymi i mimovládnymi organizáciami z Nemecka. V medzivojnovom období bolo vybudované nemecké minoritné školstvo, vznikla sieť spolkov osvetového, športového a hospodárskeho charakteru. Negatívnym a konečným dôsledkom likvidačným zásahom do kultúrneho života nemeckej menšiny bola jej nacifikácia v období slovenského štátu, evakuácia nemeckého obyvateľstva zo Slovenska v záverečnom období druhej svetovej vojny a odsun viac ako 30 tisíc Nemcov v roku 1946.

Až do novembra 1989 nemali príslušníci nemeckej minority na Slovensku vytvorené ani elementárne podmienky pre realizáciu kultúrnych aktivít. Nepriaznivá politická situácia sa odrazila aj na poklese osôb, ktoré sa hlásili k nemeckej národnosti. I keď neoficiálne odhady sú značne vyššie¹³, pri sčítaní

obyvateľstva v roku 1980 sa prihlásilo k nemeckej národnosti len 4 093 osôb¹⁴ a v roku 1989 klesol počet etnických Nemcov dokonca na púhych 2 641¹⁵. Je preto pozoruhodné s akou vitalitou nemecká komunita dokázala nadviazať a oživiť kultúru svojich predkov.

Obdobne, ako v iných sférach menšinových aktivít, aj v oblasti kultúry zohráva KNS rozhodujúcu úlohu. Tlačovým orgánom KNS je mesačník Karpatenblatt, ktorý slúži ako fórum pre výmenu informácií, postrehov a názorov príslušníkov nemeckej menšiny v celoslovenskom rozsahu.

Aktivity KNS na poli kultúry sa realizujú v niekoľkých rovinách. Popri uchovaní kultúrneho dedičstva a histórie nemeckej komunity je to pomoc pri organizácii kontaktov medzi regionálnymi skupinami, súťaže folklórnych súborov, príprava letných táborov mládeže, poriadanie kultúrnych slávností, zriaďovanie domov stretnutí (Das Haus der Begegnung) a výstav rôzneho zamerania.

Prezentácii histórie, tradícií a kultúry vo všeobecnom meradle sa venuje Múzeum dejín a kultúry karpatských Nemcov. Múzeum, ktoré vyvíja svoju činnosť pod vedením O. Pössa, začalo svoju činnosť ako Oddelenie kultúry karpatských Nemcov v rámci Slovenského národného múzea v Bratislave. Napriek relatívne krátkej dobe existencie, múzeum dokázalo zhromaždiť v zbierkových fondoch vyše 2 500 exponátov, ktoré tvoria reprezentatívnu ukážku histórie, remeselnej zručnosti a umeleckej tvorivosti karpatských Nemcov. Popri zbierkovej činnosti sa múzeum venuje poriadaniu výstav na Slovensku i v zahraničí. Ako príklad je možné uviesť stálu expozíciu venovanú histórii a kultúre karpatských Nemcov, umiestnenú v budove múzea na Žižkovej ulici v Bratislave.¹⁶ V septembri 1998 bola za účasti predstaviteľov KNS a hostí z Nemecka a USA otvorená Expozitúra múzea dejín a kultúry karpatských Nemcov v Nitrianskom Pravne. Exponáty dokumentujú históriu nemeckej komunity stredného Slovenska od 13. storočia až po prerušenie kontinuity vývoja po druhej svetovej vojne. Časť výstavy je venovaná ukážkam nemeckého dialektu, ktorým obyvatelia tohto regiónu hovorili.¹⁷

Rozmanitosť nemeckých komunit je základom širokej škály ich kultúrneho prejavu. Túto skutočnosť dokumentuje bohatstvo folklórnych tradícií, ktoré v súčasnosti ožívajú počas miestnych kultúrnych slávností poriadaných pravidelne alebo pri rôznych výročiach. Medzi pravidelne konané podujatia patria napríklad "Dni kultúry spišských Nemcov", poriadané každoročne v Chmelnici, stretnutia v Čičmanoch a festival speváckych súborov karpatskonemeckých spolkov v Handlovej.¹⁸

Dôležité miesto v spoločenských a kultúrnych aktivitách nemeckej minority majú podujatia celoslovenského charakteru. Takýmto podujatím je festival kultúrnych slávností, každoročne konaný v Kežmarku, ktorého program tvoria vystúpenia speváckych i tanečných súborov zo Slovenska a zahraničia, expozície výrobkov tradičných remesiel spojených s predajom a stretnutia predstaviteľov karpatskonemeckých komunit zo zahraničia. Svojím rozsahom i medzinárodným charakterom sú kežmarské slávnosti príležitosťou pre zintenzívnenie kontaktov medzi jednotlivými nemeckými komunitami na Slovensku a kultiváciu stykov s nemeckými menšinami Karpatského regiónu.

Nemecká národnostná skupina na Slovensku, v snahe o rekonštrukciu svojej etnickej a kultúrnej identity, môže čerpať z bohatého kultúrneho dedičstva, ktoré vytvorili etnickí Nemci na Slovensku v rozpätí viac ako sedem storočí.

Poznámky:

¹Nemci sa usadzovali na slovenskom území už pred druhou polovicu 13. storočia, avšak táto migrácia nemala charakter organizovaného príchodu väčšieho počtu prisťahovalcov a nebola podnietená politikou uhorských panovníkov špecificky zacielenou na obnovu vojnou zničeného Uhorska.

²Odhady počtu nemeckého obyvateľstva na Slovensku v prvej polovici 20. storočia oscilujú medzi 142 000 až 156 000. Pozri napr. Jahn, K. E.: Die Deutschen in der Slowakei in den Jahren 1918 - 1929. München 1971, prípadne Očovský, Š.: Interpretácia štatistických údajov o národnostiach na Slovensku. In.: Minority v politike...Kultúrne a jazykové práva (Ed.) Plichtová J., Bratislava 1992, s. 86.

³Olejník, M.: Transformácie identity spišských Nemcov v závislosti na meniacich sa štátových a sociálnych podmienkach Slovenska v 20. storočí. In.: Identity v meniacej sa spoločnosti (Eds.) Bačová, V. - Kusá, Z., Košice 1997, s. 145 - 154.

⁴Podrobnejšie k vývoju nemeckých menšinových politických strán na Slovensku v období predmnichovskej ČSR pozri Kováč, D.: Nemecko a nemecká menšina na Slovensku (1871 - 1945), Bratislava 1991.

⁵Národná obroda, 18.VII.1995.

⁶Karpatenblatt, 6. ročník, apríl 1996.

⁷Karpatenblatt, 6. ročník, január 1997.

⁸Karpatenblatt, 6. ročník, marec 1997.

---

⁹Separát štatistickej ročenky školstva SR 1997. Ústav informácií a prognóz školstva, Bratislava 1997, s. 39.

¹⁰Karpatenblatt, 7. ročník, október 1998.

¹¹Karpatenblatt, 7. ročník, november 1998.

¹²Karpatenblatt, 8. ročník, február 1999.

¹³Podľa odhadu predsedu KNS na Slovensku za bratislavský región začiatkom 90. rokov žilo na Slovensku 15 000 - 20 000 etnických Nemcov.

¹⁴Historická štatistická ročenka ČSSR, Federálni štatistický úrad, Praha 1985, s. 630.

¹⁵Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1993. Štatistický úrad Slovenskej republiky. Bratislava 1994, s. 125.

¹⁶Slovenská republika, 1. VIII. 1998.

¹⁷Karpatenblatt, 7. ročník, október 1998.

¹⁸Slovenský sever, ročník VI., jún 1996.